

Norske Landmænd,

udgivet af J. Schrøder.

N^o 13.

Fredagen den 27. Mars.

1857.

Om Slagger, Stenkulasse og Gaskalk som Gødning.

(Af N. Thorsbald.)

Da der ved flere Værker her i Landet tilvirktes Biproducter, der fortsene Landmandens Opmærksomhed, og som paa Produktionsstedet ere uden Værd og som unyttigt Affald bortskaffes, har jeg troet det ikke uden Interesse at henlede Opmærksomheden paa enkelte af disse Slagger fra Jernværker; Stenkulasse fra Jernværker, de mekaniske Værksteder og de forskjellige Dampindretninger; og Gaskalk fra Gasværkerne, hvilke samtlige Producter, saavidt vides, i ingen eller kun ubetydelig Grad har været forsøgt som Gødningsmiddel.

Slaggen er som bekendt en Blanding af de forskjellige Stenarter og Tilsetninger, som Malmen tildels er forbundet med i naturlig Tilstand, men som fraskilles den under Smeltningen. De Stenarter, som saaledes sammensmeltes under Opbeholdning i Masovnen, forvandles fra uopløselige til af Vand opløselige Forbindelser. I Medhold heraf brændes i England og Sverige det raae Ler, for at anvendes til Jordforbedringer. Virksommere end brændt Ler, tror jeg, Slaggen maa være, da den indeholder en Mængde Træasse efter den Kul, som anvendes til Smeltningen. Det falder af sig selv, at Slagget maa godt pulveriseres, før de anvendes, og hertil ere Pulverindretningerne ved Jernværkerne især skikkede. Med god Virkning har jeg anvendt Slagpulver paa fleraarigt Græsland med 3 a 4 Tønder paa Maalet; paa Klover og Bimler 1 a 2 Tønder paa Maalet, og i Compost med almindelig Staldgødning til Turnips, hvorved Rodderne bleve fastere, og modstode bedre Forraadnelse end de med anden Gødning frembræve. At blande Slagpulver, Vandhusgødning og Kullstov sammen og omhalte Blandingen vel danner en Gødning, der er fortrinlig til at sprede over Augsæden om Foraaret, ligesom den er anvendelig som Dvergjødning til enhver Korn eller Græsart. Til Turnips vil en saadan Compost være vel skikket ved Anvendelse af de Maskiner, der faar og nedmølder Gødningen samtidigt med Saaning af Frøet. Paa vel afgreftet Myrjord vilde maaske knust Slagge, anvendt i tilstrækkelig Mængde, ene være tilstrækkelig til foreløbig at fremdrive gode Afgrøder.

Ved det store og stedse stigende Forbrug af

Stenkul i og ved Kristiania falder en Mængde Afse, som anvendt i Jordbruget, vilde bidrage til store Jordvidders Forbedring. Stenkulasse og anden Afse som falder ved Fritzo Jernværk, er i flere Aar bleven brugt ved dette Værks Jordbrug, og har jeg fundet deres Virkninger paa samtlige Afgrøder meget gode. I Blanding med Staldgødning til Rug, Bimler og Turnips har jeg især sporet Virkning af den, ligesom Staldgødningen paa denne Maade vækker til en større Agervidde med lige gode Resultater. Den efterfølgende Klover har staart frodigt. Dog maa det anbefales ikke at spare for meget paa den almindelige Staldgødning, om Afse bruges ved Siden, da deslige mineraliske Stoffer, som Afse, Slagge, sur phosphoriseret Kalk m. fl. altid gjøre stor Nytte paa god Jord i fuld Kraft, og der give et Overskud, som uden deres Anvendelse for en Del vilde udeblevet. Afse er anvendelig paa enhver Jordbund og til alle Værter, naar Jorden ikke lider af Vand eller Surhed; paa Lerjord vil den gjøre denne løsere, hvilket især gælder Stenkulassen, der altid indeholder Stykker af uforbrændt Kul. Har man til Hensigt at bruge den til Dverfgødning paa Korn eller Græsland, maa disse Klumper eller større Stykker, der hindrer Afhøstningen, fraskilles. Ved Jernværkerne og de mekaniske Værksteder er det umuligt, at Afse bliver svanger med Jern. For at forebygge det skadelige herved, bør den ligge nogen Tid i Luften og omkastes nogle Gange.

I Gasværkerne bruges Kalk som Rensningsmiddel for Gassen. Den Kalkmængde, som de større Gasværker anvender hertil, er ikke ubetydelig. Da Kalk i og for sig er et udmærket Forbedringsmiddel for Jorden og nødvendig for enhver Planter Væxt, og da den under Gassens Rensning modtager værdifulde Stoffer, især Ammoniak, saa vil det let indsees, hvilket Værd Filtrealkalen fra Gasværkerne har som Gødning. Da jeg i et Par Aar har anvendt denne Kalk fra Gasværket ved Fritzo Jernværk, er kommet til den Overbevisning, at den er en udmærket Dvergjødning for de Korn og Græsarter, som der dyrkes. Den udspreddes helst om Foraaret enten med Haanden eller fra Kærren, idet en Mand med en lille Skovl spreder den til begge Sider, medens Hesten i langsom, stadig Gang føres af en Dreng. Fordelagtigt tror jeg denne Spreddning foretages, efter at Værten er studeet noget frem, f. Ex. naar Kloveren er 6 a 8 Tommer høj, og medens Planterne ere vaade af Duggen, saaledes i Morgen- og Aftentimerne i stille Vætr. Naar Jord-

Rop og Bladlus angribe Turnipsplanterne, hvilket ofte sker, og hvorved hele Afgrøden tidt gaar tabt, er det nyttigt at sprede Gaskalk over Planterne, da den foruden at forjage Insekterne tillige befordrer Planternes Væxt. Denne Kalk bør absolut opbevares under Tag og tæt sammenpakked i de tilfækkede Kar eller Rum, at den ikke aabent udsat for Luften skal afgive sin Dverflood paa Ammoniat hvorved dens Værd forringes. Regelen for al Gjødnings hurtige Anvendelse gjælder i høi Grad Gaskalken. Som Bivprodukt der falder i store Kvantiteter ved Gasværkerne, kan endnu nævnes ammoniakholdigt Vand. Det har stærk alkalisk Smag og en ubehagelig Lugt. Kun usubstændigt har jeg gjort Forsøg med denne Vædske, og da den kun falder om Vinteren, naar Jorden er frossen saa bortfalder derved dens Bigtighed som Gjødning herhjemlands. Dens Transport og Opbevaring i saa store Kvantiteter, som for det praktiske Jordbrug kunde blive Spørgsmaal om, vilde tilmed falde altfor vanskeligt for ikke at sige umuligt.

Om Svinehold.

For saavidt muligt at følge med hver Aarstids Arbejder og Bedrifter omtales her Svinets Behandling væsentlig Vinteren og Vaaren igjennem for under og efter det faar Unger.

Holder man flere end en Grisepurke bør Grisetiden indrettes saaledes, at man af en Purke faar Grise tidligt om Vaaren. Grindres maa det at Smaasvin ere meget utaalige for Kulden, og at de engang udsatte for den vel ikke dø, men knus saaledes i Væxten, at de, skjønt de kunne blive tilstrækkeligen fede, dog aldrig opnaa nogen Størrelse. Fra April til September maa ansees for den Tid af Aaret, hvori unge Svin trives bedst.

Naar Grisepurken viser Tegn til at Grisetiden nærmer sig, hvilket sees paa den opsvulmede og røde Bulva, saa er det Tid at den drives ind i Svinestien; thi den vil komme ikke blot lige paa Dagen, men lige paa Timen. Svinet gaar i 112 Dage, eller 16 Uger.

Svinestien er af forffjellig Størrelse; i Almindelighed fra 6 til 8 Fod bred og fra 8 til 12 Fod lang med fra 3 til 4 Fod høie Vægge. Gulvet stensat eller bordlagt og forsynet med Rønder til at føre Urinen bort. Undertiden indrettes for hver Familie ligesom 2 Etager, idet et 3 Fod over Gulvet paa stærke Rækker ndlagt Gulv kantet med $\frac{1}{2}$ Allen høi Løst tjener til Sovested. Fra dette Gulv føres en tætlagt Bro med Lægter tværs over, at Dyrene ei skulle glide, ned til det virkelige Gulv, hvor Svinene adde og efterlade Excrementerne. Svinene undlade aldrig at stige op til det 2det Gulv, naar de skulle hvile, og holde sig i flige Dinger særdeles rene.

Grisepurkens Lette bør være sparsomt og kort, saasom af Halkelse eller tørt Lov, da Ungerne i lang Galn, hvori de gjerne krybe ind, let kunne klemmes og knuses af Moderen. Har Purken sin

Trisbed førend den griser, saa vil den med Munden sanke Galn sammen til en affides Krog i Udbufene, grave sig aldeles ned i det deraf dannede Lette, og naar den har født i de fleste Tilfælde ligge nogle af Ungerne ihjel. Er den dem, vil den omhyggeliggen skubbe dem til Siden med Smunden, førend den lægger sig. Enkelte Purker have for Vane at julle sig rent bort, og gjøre deres Lette i Kornagre, tæt krat eller i en tør Groft under Hække eller gamle Træers Rødder, og ere de da vanskelige at faa under Luft; thi de forsvare sig og Ungerne med sant Mæveri. Saaledes færnedes engang en Purke i en 14 Dages Tid uden at man var istand til at finde den. Endelig kom den selv en Dag til Husene for at faa Føde og kunde man tydeligt se at den gav Die. Ved at følge den paa Sporene opdagedes Hiet en 500 Allen fra Husene i en tør Groft ved Roden af en gammel Tørnehæk, hvorhen den havde slæbt Galn fra en nærliggende Hvedeager. Den havde næret sig af Kornet paa Ugeren, men tilsidst havde Hunger og Tørst drevet den til at søge Husene. Purken var rasende, da den skulde drives bort og Ungerne indgil i lang Tid at fanges, da de søgte ind i Kornageren. Tilsidst maatte Faarehunden tages til Hjælp. Ungerne bleve fangede og lagte i en Kurv, hvorpaa Moderen endelig bevægede sig til at følge med til Svinestien. Dette Tilfælde er alene anført for at indprænte Nødvendigheden af tidde at sikre sig Purken, naar den skal grise.

Paa den Dag Purken skal grise, maa man ofte se til den, ikke fordi den behøver Hjælp ligesom Faaret, eller Koen, naar den bærer, men for at vaage over Ungerens Liv, og strax skaffe bort dem, som dø i eller efter Fødselen. I et talrigt Kuld ere de først tilkomne Unger de stærkeste og de sidste de mindste og svægeste. I et faatalligt Kuld paa 6 eller 8 er Forffjellen neppe kjendelig. De smaa og svage Unger, Bøgrise kaldet, ere neppe værd at føde op, hvis Moderen ei har Dievorter for dem. Undertiden har Purken flere Unger end Dievorter. Saaledes har man Exempel paa et Kuld af 19 Unger medens Dievorternes Antal kun var 12. En anden Purke gav altid 17 Unger, uagtet den kun havde 14 Vorter, altsaa 2 mere end det sædvanlige Antal. Det overffydende Antal Unger maa trækkes op med Komælk, hvis de ei ere for svage, i hvilket Tilfælde de gjerne dø bort i Løbet af en Dag eller to ned til Dievorternes Antal. Er der kun 1 Unge formeget saa faar den passende Leiligheden til at gribe en Vorte, naar de Øvrige ere tilfredsstillende.

Ungerne komme snart paa Benene efter Fødselen, og finde strax Veien til Vorterne; men de faa ingen Mæring fra dem, førend Purken vil, saa at Ungerne maa være foruden Mælk til Purken har griset og er kommen sig igjen. Mange Svin ere meget syge medens og efter de have griset og det i den Grad, at Hudens omkring Munden bliver hvid og tør, og Handedrættet hurtigt. Har man ikke set denne Tilstand før, saa tror man at Svinet maa dø, men det kommer sig efter lidt Hvile og tager sig med Omhu af sine Unger.

Det er, som anført, nødvendigt, at Ungerne

Grundigdom i mer eller mindre Grad vilde have skaffes bort naar de dø, da enkelte Purker have den sæle Tilbøielighed at æde deres egne døde Unger, hvad enten de dø under Fødselen eller lige efter, og hvad enten de ere blevne kvalte, eller klemte tilbøde af Moderen selv. Derimod er det ikke nødvendigt, hvad Enkelte have paastaet, at skaffe samtlige Unger bort efterføm de komme til, og først lægge dem tilbage, naar Moderen er frisk igjen. Kun sørge man for at Letret er stort nok og at Purken passes medens den griser. Saa stor har man seet Begjerligheden efter at æde de døde Unger være hos enkelte Purker, at de endog have staaet op for hver Unge, der er kommen til, for at undersøge, om den var død eller levende, og i første Tilfælde øjeblikkeligen fortæret den, hvis det var bleven tilladt.

Efterbyrden bortskaffes naar den er fremkommen, hvilket ifter nogle faa Minuter efter Fødselen. Det er særegent for Grisunger at de, hvad som ikke finder Sted med andre Husdyrs Unger, hver især have sin bestemte Divorte, som de ikke forvekle. Man har iagttaget at de Svin, der trække Næring fra de Brystet nærmest værende Borter, blive de stærkeste. Moderen maa faresføres for at bringes til at give Mælk. Ungerne strige og puffe Uveret med deres Tryner for at bevæge hende til at lægge sig, hvorpaa hver Unge indtager sin bestemte Plads og arbejder Uveret med Borten i Munden. Naar denne Behandling har været en Tid, begynder Melken at flyde. Purken lader høre en søvnlug Brynten, og Ungerne suges stadigt og hurtigt til de ere mætte, hvorpaa de gjerne sove ind med Borten i Munden. Dtte Dage gamle Svin ere fornemlig smukke at se, naar de, rene, med store Dine og raske Bevægelser danse omkring Moderen.

Føden, som Purken faar, naar den er kommen sig, bør bestaa i varmt Drikke, helst lunkevarm og tynd Vandvælling af Havre, der vil tjene den baade som Mad og Drikke. Derfor den, hvilket den gjerne gjør efter overstanden Sygdom, saa faar den en Time eller to efter atter Vælling men forbyndet. Den almindelige Føde bør bestaa i kogte Poteter med en Blanding af Bygmel og Havremel, udvort i Vand. Til bestemte Tider Morgen, Middag og Aften gives dette med samt Husets Skjaller. Paa denne Føde staa Purken sig godt medens den giver Die, og i denne Tid maa den have Overskud af Føde, hvis Ungerne skulle blive gode. Fryser det eller er Veiret ellers koldt, maa Vandet lunkes, men i godt Veir eller om Sommeren er koldt Vand sundest. Føden maa ikke spædes op med Vand, saa den bliver slap og tager lang Tid at drikke; heller ikke gives saa tyk, at den klumper sig i Munden. I Form af Vælling er den passig. Hvori end Føden bestaa, saa maa den ikke være raa men kogt. Troen, hvori Føden gives, vaskes i koldt Veir hver anden eller tredje Dag og i varmt Veir hver Dag. Det er almindelig Praxis aldrig at give Svin Salt i Føden, fordi det skulde foranledige Sturv. Store Kvantiteter Salt kan have denne Virkning men lidt Salt gjør ingen Skade. Den Føde, som Purken levner i Troen, skal ikke stilles for den paanyt, men gives til de fremvorte Ungsvin. Dønnemel giver megen Mælk.

Baade Han- og Gynsvin gildes med Undtagelse af de faa som holdes for Formerensens Skuld. Operationen bør foretages endnu medens de die og i Alderen fra 10 til 14 Dages Alderen. Hannerne kastreres ved at holde dem mellem Knæerne, sjære Pungen igjennem til begge Stene, og bringe disse til at glide ud ved Tryk af Pege- og Kommelfsingeren, hvorpaa Sædstrængen overføres med Kniven. Med Gynnerne bør man sig anderledes ad. De lægges paa et Stofvæde eller et Bord og holdes af en Medhjælper. Operatoren gjør et lige Snit i Siden omtrent 2 Tommer langt, og udtager med den i Nabningen indstakne Fingre Eggestoffen, som frastjæres med Kniv. Derpaa lukker han Snittet med et Par Sting med Naal og Traad, og dermed er Operationen til Ende. Der er meget liden Fare forbunden med begge Operationer. Skulde Hanner lide af Brok — hvortil enkelte Svinetæcer i ung Alder ere geneue — saa bliver det nødvendigt at sy Snittet i Pungen igjen, ligesom Stenene i dette Tilfælde maa udtages med Forsigtighed, at ikke Betændelse skal opstaa i Indvolvene. Snittet baade paa Han og Gyn lægges i Almindelighed meget snart. Operatoren maa bruge den Forsigtighed at rengjøre Kniven mellem hver Operation. Svin, der ere bestemte til at slagtes endnu medens de die, gildes ikke.

Sjelden angribes Purken af Sygdomme under Grisetid med Undtagelse af Bærfelseber, hvoraf den kan dø, og mod denne Sygdom gives der neppe noget Middel i dette Tilfælde. De saaledes efterladte Unger kunne meget vel trækkes op med Komælk. De lære snart at drikke af Kjørel, hvori Mælken maa gives dem spanevarm og oftere end Koen i Regelen mælkes. Det er mærkværdigt, hvor lidt Mælk Svinet drifter om Gangen, men just derfor maa det gives det ofte. Troen maa arbejdes eller stilles saaledes, at den ikke lettelig vælter, hvorfor den er udsat under Svinenes Strid for at komme først til Mælken.

(Fortsættels).

Et fromt Dnsse fra en Bonde.

(N. P.)

Iggjennem flere Nummere af Ugeskriftet for norske Landmænd ere vi paa en meget oplysende Maade blevne gjorte bekendte med Drainingens hensigtsmæssigste Udførelse og de store Fordelse, som samme medfører paa de draineede Jorder.

I Anledning heraf tillader jeg mig at fremsætte det Dnsse: at gid nu blot vore Landmænd ikke alene med Dmstante gjortagende ville gjennemlæse bemeldte Artikel, men at de i Gjerningen ville vide at føre sig det saaledes Læste til Nytte, ved nemlig saasnart som muligt virkelig at lægge Haand paa Værket, at lade deres Jord lidt efter lidt, eller jo mere desbedre, draine eller grunddige. Man vilde upaatvivlelig have den anvendte Møie og Bekostning om ganske kort Tid rigeligen erstattet. Det bemærkes, at der efter mine Tanker neppe findes en Gaardpart eller Plads i hele vort Land, hvor ikke

de gavnligste Følger i flere Henseender, hvorefter de for rige og aarvilde Afgroder.

Skulde der her — som rimeligt er og altid pleier være Tilfældet naar Taleren dreier sig om noget Nyt — være en eller anden Tvivler, som ikke har Tilltro til Grunddigningens store Nytte for os, da vil jeg raade ham til, blot til et Forsøg at begynde med at drainere et lille Stykke vandfyg Jord (hvoraf vi desværre har mere end vi mangen Gang selv ved af) saa vil han snart blive overbevist om Gavnligheden af et saadant Foretagende, og saaledes vistnok ikke lade det forblive ved dette lille Forsøg, men, til Held for ham selv og Efterkommerne, lade grundige mer og mer af sin Eiendom, alt efter som Tid og Omstændigheder maatte tillade saadant.

Man kan det vel saa være, at der er Mange, som med Grund vil spørge: „hvor skal man faa Drainsrør fra?“ Hertil svares, at der næsten i enhver Bygd findes Teglværk, og Eierne af saadanne skulde man formaå til at drive den Industri at tilberede Drainsrør. Der skal ogsaa desuden være ganske billige og brugbare Drainsrørmaskiner at faa kjøbt i Christiania; flere Jordbrugere i et Nabolag kunne saaledes forene sig om at kjøbe en saadan i Fællesskab.

Forinden man imidlertid bliver forsynet med de fornødne Drainsrør, vilde det ogsaa være ønskeligt, at man, med de Materialier som paa ethvert Sted staar til Raadighed, aarlig grunddige endel af sin Eiendom. Af saadanne Materialier mener jeg Sten, Ener, Grankvist eller Nis, sammensættede Vaghum, Rægter, smale Træstammer m. fl. Blot at man udfører Arbeidet saa forsigtigt og ordentligt som muligt, saa vil denne Naade at tillægge Grunddigerne paa være meget tilfredsstillende, om just ikke saa varig som med Rør. Jeg har selv forsøgt det og befundet mig godt tjent dermed.

Knuste Been (Beemmel)

sælges ved min Benmølle Holmens Gade No. 2. Udenbys Drede ledes adresseret til Hans Malling Drammensveien No. 22.

Brevskriveren fra Trondhjem underrettes om, at Bækrivelse over faststaaende Damptræffere med det første vil gives i Ugeskriftet. Foreløbig anbefales dette Slags Træffværk, under Betingelse af at dermed forbindes Dampfogning af Kreaturfoder.

Bed at henvende sig til Dhr. Forvalter Ostby paa Børums Vært og Land. Hausen paa Wøien i Børum kan Landbosforeningens Træffemaskine erholdes leiet.

Christiania Kornpriser.

Indenlandst

Gvede, 3% a 5% Epd.
Rug, 0 0 intet solgt.
Byg, 3% a 4 Epd.
Savre, 1% a 1% Epd.
do. tjenlig til Sød 2% a 2% Epd.

udenlandst

Rug østersøst 210—212 Pd. 4 Epd. 60 a 4 Epd. 72 p.
Rug dansk 202—204 Pd. 18 p a 4 Epd.
Byg dansk 186—188 Pd. 18 p a 20 p.
Gvede dansk 208—212 Pd. 7 a 9 Epd.
Erter dansk 4 Epd. 60 p a 4 Epd. 72 p.

Christiania Fiskepriser.

Stib, Røvbnd. 6 a 7 Epd. pr. Td.
Stib, stor Mib. 5% a 6 Epd. pr. Td.
Stib, smaa do. 4% a 5 Epd. pr. Td.
Stib, stor Christ. 4% a 4% Epd. pr. Td.
Stib, almindel. do. 4 Epd. pr. Td.
Stib smaa do. 18 p 19 p. Td.
Storset 6 p 6 p. a 6 p 18 p. pr. Bog.
Middelsæt 1 Epd. a 1 Epd. 6 p pr. Bog.
Emaaset 4 p 18 p a 1 Epd. pr. Bog.
Rødfisk omkring 7 p. pr. Bog.

Udgiverens Adresse:

Proprietær Schrøder. Boll i Børum.

Følgeblad til Skilling-Magazinet.

Meteorologiske Dagttagelser paa Christiania Observatorium.

1857. Marts.	Barometerstand i franste Lin. ved 0°.			Temperatur i Skyggen. R.			Veirbemærkning.
	Nl. 7 F.	Nl. 2 C.	Nl. 10 C.	Nl. 7 F.	Nl. 2 C.	Nl. 10 C.	
19	344" 1	344" 4	344" 9	+ 0° 8	+ 2° 7	+ 1° 1	Tykt. Svag SO.
20	346 4	346 8	347 2	- 1 2	+ 1 7	- 4 2	Skyet. Svag SO. NW.
21	346 6	345 5	344 2	- 5 3	+ 0 9	+ 0 7	Blandet do. NO.
22	343 1	341 2	341 8	+ 0 7	+ 5 0	+ 0 2	Klart. Stærk NO.
23	341 2	340 8	341 1	- 0 3	+ 1 7	- 0 6	Blandet NO.
24	340 3	339 3	338 9	- 0 7	+ 0 8	+ 0 7	Tykt. Stærk NNO.
25	338 5	338 1	337 8	+ 0 1	+ 2 3	+ 1 8	Tykt. N.

Holden af Regn og smeltet Sne = 0,07 Linter.

Christiania.

Trykt og forlagt af W. C. Fabritius.